

RIKSDAGENS
GRUNDLAGSUTSKOTT

Helsingfors
den 31 maj 1994
Utlåtande nr 8

Till Lagutskottet

När riksdagen den 12 april 1994 remitterade regeringens proposition nr 22 med förslag till lagstiftning om teleavlyssning och teleövervakning samt teknisk observation till lagutskottet för beredning bestämde den samtidigt att grundlagsutskottet skall avge utlåtande om ärendet till lagutskottet.

Utskottet har hört lagstiftningsdirektören Jan Törnqvist vid justitieministeriet, riksdagens justitieombudsman Jacob Söderman, justitiekanslersadjointen Jukka Pasanen, polisöverinspektören Seppo Nevala vid inrikesministeriet, avdelningschefen Vesa Palonen vid trafikministeriet, dataombudsmannen Jorma Kuopus, biträdande chefen Kari Rantama vid centralkriminalpolisen, tingsdomaren Markku Pohjola vid Helsingfors tingsrätt, direktören Risto Ikäheimo vid Telefoninrätningarnas Förbund rf, professorn Mikael Hidén, biträdande professorn Matti Pellonpää, professorn Ilkka Saraviita, biträdande professorn Martin Scheinin och professorn Kaarlo Tuori.

Efter att ha behandlat ärendet från statsförfattningsrättslig synpunkt anför grundlagsutskottet vördsamt följande.

Regeringens proposition

I propositionen föreslås att telefonavlyssning och annan teleavlyssning skall kunna företas vid förundersökning av vissa grova brott som nämns i lagen. Teleavlyssning skall enbart kunna riktas mot den för brott misstänktes teleanslutning. Regeringen föreslår att stadgandena om teleövervakning skall justeras. Teleavlyssning och teleövervakning av en för brott misstänkts teleanslutning kräver enligt förslaget alltid tillstånd av domstol. Tillstånd skall kunna beviljas för högst en månad åt gången.

I propositionen föreslås också att polisen skall ha rätt att vid förundersökning av ett brott med

hjälp av en teknisk anordning i hemlighet avlyssna den för brott misstänktes samtal samt att med hjälp av en optisk övervakningsanläggning observera den misstänkte. Teknisk avlyssning kräver tillstånd av domstol, medan polisen skall kunna besluta om optisk övervakning.

Reformen skall i huvudsak genomföras genom ändringar i tvångsmedelslagen. Dessutom skall förundersökningslagen, lagen om offentlighet vid rättegång och telelagen ändras.

Lagarna avses träda i kraft så snart som möjligt efter att de har antagits och blivit stadfästa.

I den detaljerade motiveringen till lagstiftningsordningen kommer regeringen fram till det resultatet att förslagen kan genomföras i vanlig lagstiftningsordning. På grund av att frågan om lagstiftningsordningen ger rum för tolkning har regeringen emellertid ansett att ett utlåtande av grundlagsutskottet bör inhämtas.

Utskottets ställningstaganden

Telefonhemligheten

Enligt 12 § regeringsformen är brev-, telegraf- och telefonhemligheten okränkbar, om det inte stadgats om undantag i lag. Detta skydd för telefonhemligheten bör numera anses omfatta alla de nya former av telekommunikation som bygger på den tekniska utvecklingen och där meddelandena i princip är avsedda för en enda mottagare (jfr kabelsändningarnas förhållande till 10 § regeringsformen, GrUU 2/1986 rd). Telefonhemligheten gäller bägge parterna i en sådan teleförbindelse (GrUU 4/1986 rd) och omfattar såväl meddelandets innehåll som dem som står i kontakt med varandra. Det skydd telefonhemligheten åtnjuter förhindrar direkt avlyssning av ett meddelande och även upptagning av ett meddelande och av skyddade uppgifter om meddelandet och användning av upptagningen.

Teleavlyssning och teleövervakning enligt det första lagförslaget i regeringens proposition innebär i fråga om identifieringsuppgifterna om teledeländan liksom även 29 § 2 mom. i det fjärde lagförslaget otvivelaktigt ett intrång i grundlagsskyddet för telefonhemligheten. Däremot har utskottet inte ansett det motiverat att bedöma befogenheterna till teknisk avlyssning utifrån telefonhemligheten, eftersom dessa befogenheter inte innebär något intrång i kommunikationen via en teleanslutning.

Utskottet har karakteriserat grundlagsskyddet för telefonhemligheten så att det trots lagförbehållet i regeringsformen genom vanliga lagar inte kan stadgas om vilka undantag som helst från telefonhemligheten, utan undantagen skall vara på något sätt avgränsade eftersom telefonhemligheten utgör huvudregeln (GrUU 3/1992 rd).

Utskottet har i ovan nämnda utlåtande från 1986 års riksdag bedömt möjligheterna att avlyssna rannsakningsfångars telefonsamtal och i utlåtandet från 1992 års riksdag frågan om polisens rätt att vid utredning av grova brott få identifieringsuppgifter i anknytning till teleföbindelser. I bägge utlåtandena kom utskottet fram till det slutresultatet att lagen kunde behandlas i vanlig lagstiftningsordning eftersom utskottet ansåg att begränsningen av telefonhemligheten grundade sig på ett viktigt och godtagbart samhällligt intresse. I det sistnämnda fallet konstaterade utskottet också att det vid utlämnande av identifieringsuppgifter är fråga om ett ingrepp som är relativt litet jämfört med telefonhemlighetens centrala innebörd, nämligen att hemlighålla själva samtalets innehåll.

Teleavlyssning

Teleavlyssning gäller kärninnehållet i den berörda personens telefonhemlighet. Att intrånget har en sådan karaktär kan emellertid med tanke på ordalydelsen i 12 § regeringsformen inte vara det enda avgörande kriteriet för lagstiftningsordningen utan bedömningen bör basera sig på den föreslagna regleringen i sin helhet.

Genom teleavlyssning eftersträvas vid förundersökning av brott uppgifter som kan antas vara av synnerlig vikt för utredningen av brottet. Dessutom finns det ett mycket omfattande allmänt intresse för att brott blir utredda. I 5 a kap. 2 § har avlyssningsbefogenheterna avgränsats till att gälla fall när någon är skäligen misstänkt för ett brott som särskilt nämns i lagrummet och

som enligt utskottets bedömning bör anses vara grovt. Utom att förslaget till denna del uppfyller kravet på att en begränsning av en grundläggande rättighet bör vara noggrant definierad, vilket utskottet i praktiken har ansett vara ett villkor för vanlig lagstiftningsordning, ger det också uttryck för det mycket viktiga och godtagbara samhällliga intresse som utgör grund för befogenheten. Att befogenheterna för teleavlyssning sammankopplas med en i lagen angiven uttömmande förteckning över brott innebär dessutom att telefonhemligheten på det sätt som anges i 12 § regeringsformen fortfarande helt klart är huvudregeln, från vilken undantag kan göras endast i begränsad utsträckning och med stöd av lag.

Vid bedömningen av lagstiftningsordningen för den föreslagna begränsningen av en grundläggande rättighet är det också skäl att beakta hur rättsskyddet realiserar sig för de individer, vars grundläggande rättighet det är fråga om. Rent generellt påpekar utskottet att förfarandet vid införande och tillämpning av befogenheterna bör regleras rätt noggrant. Med tanke på rättsskyddet är det väsentligt att det alltid skall vara en förutsättning för avlyssningsbefogenheter att en oavhängig domstol i ett enskilt fall beviljar tillstånd på grund av en konkret misstanke om ett brott. Det är också av betydelse att det i lagen skall stadgas om vissa förbud mot avlyssning. Tillstånd till avlyssning skall kunna beviljas för högst en månad åt gången. I sin bedömning av lagstiftningsordningen anser utskottet förslagen innebära att rättsskyddsarrangemangen enligt lagen bör anses vara tillräckligt omfattande med tanke på den som misstänks för ett brott.

Med tanke på utomståendes rättsskydd är stadgandena om användning av överskottsinformation i 5 a kap. 13 § i det första lagförslaget viktigast. I synnerhet med beaktande av den nu aktuella företeelsens karaktär ger stadganden av denna typ enligt utskottets uppfattning i kombination med det från den egentliga förundersökningen fristående tillståndsförfarandet ett rättsskydd för utomstående som bör anses vara statsförfattningsrättsligt tillfredsställande.

Det finns emellertid anledning att uppmärksamma att ordalydelsen i 13 § synes möjliggöra registrering av överskottsinformation i större utsträckning än vad regleringen syftar till. Enligt erhallen utredning har det nämligen avsetts i propositionen att upptagningar med avlyssningsinformation som inte har samband med något brott skall förstöras eller att informationen stryks i

upptagningen och att den inte ens skall lagras i anknytning till undersökningsprotokollet över det brott som för tillfället utreds. Enligt utskottets åsikt bör paragrafens ordalydelse preciseras på detta sätt.

Hänvisande till det ovan anförda anser utskottet att stadgandena om teleavlyssning i det första lagförslaget kan behandlas i den ordning som 66 § riksdagsordningen föreskriver.

Enligt utskottets åsikt kan förteckningen över brottsbenämningar i 2 § kompletteras med grov utpressning och grovt ocker utan att detta påverkar uppfattningen om lagstiftningsordningen. Utskottet har dessutom bedömt i vilken mån det vore möjligt att förfara på samma sätt i fråga om ekonomiska brott. Maximistraffen för typiska ekonomiska brott är vanligen klart lindrigare än för de brott som nämns i 2 §. Enligt utskottets uppfattning innebär detta att förteckningen inte enbart kan kompletteras med sådana brottsbenämningar som hänför sig till ekonomisk brottslighet, utan dessa brott bör närmast i fråga om grövre gärningsformer kompletteras med ytterligare kriterier. De kunde t.ex. vara att brottet hänför sig till betydande värden i fråga om offentlig eller privat egendom och att den brottsliga verksamheten är planmässig och yrkesmässig.

Teleövervakning

Teleövervakning enligt propositionen innebär ett mindre intrång i telefonhemligheten än teleavlyssning, eftersom intrånget i telefonhemligheten genom de befogenheter som benämns teleövervakning blir mindre än genom teleavlyssning som hänför sig till telefonhemlighetens centrala innehåll. Enligt propositionen är förundersökningsmyndighetens (och polisens) rätt att få identifieringsuppgifter om teledelanden betydligt mer omfattande än i det fall som var aktuellt i utlåtande nr 3/1992 rd. Enligt utskottets mening kan likväl också ett intrång i telefonhemligheten av föreslagen omfattning genomföras genom en vanlig lag på grund av det viktiga och godtagbara samhälleliga intresse som ligger till grund för befogenheten och med beaktande av de rättskyddsarrangemang som hänger samman med förfarandet.

I 5 a kap. 1 § 2 punkten i det första lagförslaget räknas också tillfällig stängning av en teleanslutning som teleövervakning. Denna befogenhet innebär att teledelanden kan förhindras. Ordalydelsen i 12 § regeringsformen gäller visserligen inte fri kommunikation, men när dessutom

stadgandena om yttrandefrihet i 10 § regeringsformen beaktas går det inte att helt fritt begränsa kommunikationen genom en vanlig lag. Den i propositionen föreslagna möjligheten att tillfälligt stänga av en teleanslutning är enligt utskottets mening likväl en så snäv begränsning att också den med beaktande av det samhälleliga intresset i anknytning till regleringen och de föreslagna rättskyddsarrangemangen kan genomföras genom en vanlig lag.

Utskottet påpekar att 3 § om förutsättningar för teleövervakning inte är tillämplig på stängning av en teleanslutning, varför förslaget till denna del måste ändras.

Hemfrid

Enligt 11 § regeringsformen är hemfriden okränkbar och om förutsättningarna för och verkställandet av husrannsakan stadgas genom lag. Enligt vedertagen praxis i utskottet kan avsteg från skyddet för hemfriden göras även på annat sätt än genom husrannsakan, men om avsteget måste stadgas genom lag och i regel kommer ett avsteg i fråga bara när ett viktigt allmänt intresse så kräver (t.ex. GrUU 15/1990 rd).

Utgående från detta stadgande om grundläggande rättigheter har utskottet rätt ofta bedömt olika slags kontrollbefogenheter. I sin nyaste praxis har utskottet ansett att kontrollbefogenheter kan ges genom en vanlig lag, t.ex. för att övervaka att vissa stadganden eller bestämmelser efterlevs. Utskottet har då av rättssäkerhetsorsaker ansett det vara på sin plats att det för kontroll i någons hem likväl krävs att det föreligger någon särskild orsak (t.ex. GrUU 1/1994 rd). Sålunda har man försökt uppställa strängare krav än annars för tillträde till egentliga bostadslägenheter.

Teknisk avlyssning och optisk övervakning, som hänför sig till lokaliteter som omfattas av hemfriden, bör på grund av åtgärdernas hemlighetsfulla karaktär i allmänhet betraktas som ett allvarligare intrång i denna grundläggande rättighet än kontroller. Dessutom är kontrollerna som åtgärd av samma art som husrannsakan som nämns i 11 § regeringsformen, medan de nu aktuella tekniska kontrollåtgärderna innebär ett intrång i hemfriden utifrån utan att människor ens är medvetna om det. Därför är det inte heller möjligt att enbart enligt utskottets praxis i fråga om kontrollbefogenheter bedöma om åtgärderna är statsförfattningsrättsligt tillåtna eller ej.

Förslagen till stadganden om teknisk avlyssning och optisk övervakning har betydelse med tanke på skyddet för hemfriden till den del de får riktas mot en misstänkt som befinner sig i ett fordon på en allmän plats eller i ett hotellrum eller något annat liknande rum. Med tanke på den misstänkte bör skyddet för hemfriden enligt regeringsformen eventuellt också anses gälla lokaler av denna typ. Såsom ett exempel på detta hänvisar utskottet till att en husvagn kan användas som bostad och att inkvartering på ett hotell eller ett resandehem kan vara långvarig. På det hela taget är det emellertid fråga om enstaka ingrepp i hemfriden som dessutom ligger inom ett slags gränsområde vad hemfriden beträffar.

Också dessa befogenheter grundar sig på ett samhällligt intresse som är viktigt och godtagbart. De krav som allmänt påverkar en misstänkts rättssäkerhet har tillgodosetts på ett sätt som motsvarar åtgärdernas art. Enligt utskottets uppfattning utgör 11 § regeringsformen till denna del inte något hinder för att det första lagförslaget behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

Med tanke på grundlagsskyddet för hemfriden bör dessutom 5 a kap. 9 § 2 mom. i det första lagförslaget granskas. Enligt ordalydelsen ger lagrummet också rätt till tillträde till andra än teleinrättningens lokaler, alltså t.ex. även till egentliga bostäder som omfattas av skyddet för hemfriden. Förslaget verkar dessutom innebära att anställda vid ett privat teleföretag vore berättigade till detta, med andra ord personer som inte agerar under tjänsteansvar.

I sistnämnda avseende harmonierar förslaget inte med utskottets praxis. Utskottet har vid ett flertal tillfällen ansett att befogenhet att göra intrång i hemfriden bör ges endast personer som verkar under tjänsteansvar och att närmast bara polisen skall ha rätt att tillgripa maktmedel (t.ex. GrUU 12/1984 rd och 1/1994 rd). För den förstnämnda omständighetens vidkommande är situationen på basis av erhållen utredning den att det inte ens finns något behov av att få tillträde till egentliga bostäder för den som gör kopplingar för telefonavlyssning. — Utskottet finner det nödvändigt att förslaget ändras med beaktande av dessa omständigheter.

Övriga omständigheter

Särskild berättelse

Enligt 5 a kap. 15 § i det första lagförslaget avlåter statsrådet årligen en berättelse till riksdagen

om användningen av teleavlyssning och teleövervakning samt teknisk avlyssning.

Enligt utskottets uppfattning kan man med en berättelse i ett ärende av denna typ endast i mycket begränsad utsträckning styra, följa upp och övervaka behöriga funktioner. En särskild berättelse skulle vara förknippad med det principiella problemet att åtgärderna vidtas relativt långt borta från statsrådet, största delen rent av av det oavhängiga domstolsväsendet. Å andra sidan har det i olika sammanhang ansetts att avgivandet av berättelser statsförfattningsrättsligt sett harmonierar med principen om parlamentarism som relationerna mellan riksdagen och statsrådet framför allt baserar sig på (t.ex. GrUU 2/1989 rd).

Av ovan nämnda orsaker förordar utskottet inte den i propositionen föreslagna särskilda berättelsen. Behövliga generella sifferuppgifter och andra uppgifter kan tas in i regeringens årliga allmänna berättelse om sin verksamhet.

Det bör hör till de högsta lagövervakarna att utöva tillsyn över åtgärderna. Utskottet finner det klart att riksdagens justitieombudsmans granskning av behandlingen av tvångsmedelsärenden utsträcks också till de nya befogenheter som sedan reformen trätt i kraft. I justitieombudsmannens berättelse kunde enligt utskottets mening tas in ett särskilt avsnitt om detta.

Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna

Enligt artikel 8 punkt 1 i Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna har envar rätt att åtnjuta respekt för sitt privat- och familjeliv, sitt hem och sin korrespondens. Skyddet för privatlivet och korrespondensen anses även gälla telefonsamtal. Enligt punkt 2 är det möjligt att göra intrång i dessa rättsobjekt, om det är stadgat i lag och då det i ett demokratiskt samhälle är nödvändigt med hänsyn till landets yttre säkerhet, den allmänna säkerheten, landets ekonomiska välbefinnande, förebyggandet av oordning och brott, hälsovården, skyddandet av sedligheten eller skyddandet av andra personers fri- och rättigheter.

Den föreslagna lagstiftningen uppfyller otvivelaktigt legalitetskravet och kravet på att begränsningen skall ha ett godtagbart syfte i konventionen om de mänskliga rättigheterna. Vid bedömningen av om en begränsning är nödvändig i ett demokratiskt samhälle har frågan om lagstiftningen är detaljerad och förfarandet är

förknippat med rättsskyddsgarantier uppmärksammas vid tolkningen av konventionen om de mänskliga rättigheterna. Enligt denna måttstock kan man enligt utskottets uppfattning inte peka på en enda punkt där det med fog vore skäl att misstänka att det föreligger en konflikt mellan den föreslagna lagstiftningen och konventionen om de mänskliga rättigheterna. I anslutning till detta bör det visserligen konstateras att konventionen om de mänskliga rättigheterna inte har tolkats i fråga om rättsskyddet för utomstående.

Förslaget till polislag

Parallellt med den föreliggande propositionen behandlar riksdagen regeringens proposition nr 57 med förslag till polislag och vissa lagar som har samband med den. I polislagen skall ingå ett särskilt kapitel om inhämtande av information.

I den avgörande behandlingen deltog ordföranden Niinistö, vice ordföranden Alho samt medlemmarna Jansson, Koskinen, Laine, M.

Det kommer delvis att gälla likadana åtgärder som den föreliggande propositionen. I dessa propositioner avviker t.ex. förutsättningarna för åtgärderna från varandra. Detta förefaller inte ändamålsenligt med tanke på den praktiska tillämpningen. Enligt utskottets uppfattning bör det vid den fortsatta behandlingen av propositionerna utredas om regleringen kan samordnas till denna del.

På basis av det ovan sagda anför utskottet vördsamt

att lagförslagen kan behandlas i den ordning som föreskrivs i 66 § riksdagsordningen.

Laukkanen, Moilanen, Mölsä, Nikula, Varpa-suo, Vuoristo, Vähänäkki och Väistö.

Avvikande åsikt

1. Lagstiftningsordningen för propositionen

Regeringens proposition med förslag till ett nytt 5 a kap. i tvångsmedelslagen, varigenom polismyndigheternas rätt till telefonavlyssning o.a. teleavlyssning legaliseras, ingriper i det centrala innehållet i den grundläggande rättighet för medborgarna som stadgats för att skydda den i 12 § regeringsformen reglerade telefonhemligheten på ett sätt som enligt min mening kräver att lagen stadgas i grundlagsordning.

Utöver nedan nämnda motivering och mina förslag till korrigerande av propositionen understryker jag grundlagsutskottets motivering till sitt utlåtande från 1992 (GrUU 3/1992) om regeringens proposition nr 227/1991 rd, som gällde användning av telefonidentifiersuppgifter vid brottsundersökningar. Tillämpad på detta fall talar den enligt min uppfattning för min slutliga

konklusion i fråga om lagstiftningsordningen. Till denna del hänvisar jag också till de sakkunnigutlåtanden som utskottet mottagit.

Enligt min mening borde utskottet i sitt utlåtande ha konstaterat att det första lagförslaget kräver kvalificerad lagstiftningsordning eftersom det i lagförslaget föreslås rätt till intrång i hemligheten för konfidentiella meddelanden genom teleavlyssning enligt 1 § 1 punkten och teknisk avlyssning enligt 3 punkten.

Dessutom innebär den i det första lagförslagets 1 § 2 punkt föreslagna rätten till tillfällig stängning av en telefonanslutning ett intrång antingen i yttrandefriheten enligt 10 § regeringsformen eller den rätt till fri kommunikation för medborgarna som kan härledas ur 6 § 1 mom., 10 § och 12 § regeringsformen.

I sitt utlåtande borde utskottet ha betonat att också ett telemeddelandes konfidentiella karak-

tär och en fungerande teleförbindelse omfattas av avtalsfriheten och att förhållandet mellan televerket och en kund kränks om en teleförbindelse avbryts.

2. *Krav som uppställs i Europarådets konvention om de mänskliga rättigheterna*

Jag hänvisar till sakkunnigutlåtandena om artiklarna 8—11 i Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna som ingår som bilaga till propositionen och är bindande för Finland. Enligt konventionen skall det stadgas i lag om begränsningar som hänför sig till integritetsskyddet, såsom t.ex. om telefonavlyssning, om man önskar tillåta telefonavlyssning i landet. Domstolen för de mänskliga rättigheterna har i sin rättspraxis ansett att kravet på stadganden i lag har uppfyllts om en begränsning baserar sig på intern rätt. Till denna del uppfyller propositionen bestämmelsen i konventionen.

Kravet på lagenlighet har preciserats så att lagen bör vara allmänt tillgänglig och att den bör utformas med en exakthet som garanterar en viss förutsägbarhet. I rättspraxis har det krävts att lagstiftning om telefonavlyssning skall vara särskilt exakt.

Ett villkor för att telefonavlyssning skall kunna betraktas som en godtagbar åtgärd har dessutom ansetts vara att begränsningar i integritetsskyddet baserar sig på ett tvingande samhälleligt behov. Konventionen om de mänskliga rättigheterna, som betraktas som en förteckning över gemensamma värderingar i Västeuropa, anger också godtagbara inskränkningar i de mänskliga rättigheterna.

Vid tolkningen av klausulerna om begränsningar i artiklarna 8—11 i konventionen om de mänskliga rättigheterna har det ansetts att det i ett demokratiskt samhälle behövs konkreta begränsningar. Enligt ett sakkunnigutlåtande uppmärksammas vid tolkningen av villkoret bl.a.

— proportionaliteten, dvs. att en begränsning av de mänskliga rättigheterna inte får vara överdimensionerad i förhållande till det godtagbara syfte som eftersträvas samt

— åtgärdens effektivitet, dvs. att det inte är berättigat att göra intrång som inte uppfyller det egentliga syftet.

Regeringens proposition med förslag om att telefonavlyssning skall tillåtas bygger enligt min åsikt inte på att den för närvarande vore nödvändig för att skydda det finska samhället för brottslighet med beaktande av de befogenheter som

myndigheterna ges genom rätten till avlyssning och den nytta de medför (t.ex. av brottslingar stulna GSM-telefoner eller de möjligheter att undvika avlyssning som möjliggörs av GSM-apparater som är registrerade i någon annans namn).

Enligt min mening är det största problemet med propositionen att det inte i efterhand effektivt kontrolleras hur befogenheterna har utnyttjats i de fall då intrång har gjorts i integritetsskyddet för någon som ursprungligen inte är misstänkt för ett brott och som sålunda inte i något skede har underrättats om intrånget i integritetsskyddet. I detta hänseende vore alla de i propositionen nämnda rättsskyddsarrangemangen skenbara med tanke på utomstående (11 § i propositionen). Dessutom skall den berättelse som enligt 15 § skall avges till riksdagen inte gälla enstaka fall och inte möjliggöra en av riksdagen utövad kontroll av enstaka fall.

3. *De viktigaste ändringsförslagen som krävs av det materiella skyddet för de grundläggande rättigheterna*

Jag föreslog att det skulle anföras i utskottets utlåtande att möjligheten att stänga en telefonanslutning enligt 1 § 2 punkten i det första lagförslaget stryks. Jag anser att utskottets förslag att propositionen måste korrigeras på denna punkt är motiverat.

Jag framhöll att 6 § om handläggning av tillståndsärenden i domstol bör kompletteras så att en instans, som är oberoende av sökanden och som övervakar dens rättigheter som åtgärderna gäller medverkar vid domstolen när tillståndsärenden behandlas. Aktuella instanser i detta fall kunde vara dataombudsmannen, några av honom förordnade tjänstemän eller advokater.

Jag framhöll att ett oavhängigt organ bör inrättas för övervakning av avlyssning i enstaka fall. Detta organ skulle särskilt övervaka de personers rättigheter, vars integritetsskydd kränks med stöd av lag, men som inte ursprungligen varit misstänkta för brott. Utomstående som utan att vara medvetna om det är parter i telefonsamtal och som till följd av befogenheterna enligt lagen blir misstänkta för brott (andra brott än de på basis av vilka tillstånd till telefonavlyssning har beviljats).

Arrangemanget kunde genomföras t.ex. av riksdagens justitieombudsmans kansli och ersätta det i propositionen föreslagna förfarandet med en berättelse till riksdagen. Justitieombudsman-

nen skulle lämna rapport till riksdagen om övervakningen av avlyssningsärenden i sin årliga berättelse. Ett annat alternativ vore att uppgiften överförs på dataombudsmannens byrå. En del av medlemmarna i organet borde förutsättas ha avlagt juridisk examen och alla medlemmar skall åläggas juridiskt sanktionerad tystnadsplikt.

Helsingfors den 31 maj 1994

Ensio Laine

På basis av det ovan sagda anför jag vördsamt

att det första lagförslaget bör behandlas i den ordning 67 § riksdagsordningen föreskriver och

att lagförslagen 2—4 kan behandlas i den ordning som 66 § i samma lag stadgar.

